

Arjan Pregl

1444 BESED O ILUSTRACIJI

Leta 2002 me je oče vprašal, če bi me zanimalo ilustriranje ponatisa njegovih starejših zgodb. Rekel sem, da me načelno zanima in naredil nekaj poskusnih ilustracij. Do knjige potem, ne spomnim se natančno zakaj, ni prišlo, me je pa začela ilustracija bolj zanimati.

Kmalu zatem sem za revijo *Kekec* začel ilustrirati krajše zgodbe, ki so kasneje izšle v knjigi *Zvezda s čepico* (2003, Slavko Pregl). Osnovne tipe figur in prostora sem na grobo razvil že pri zgoraj opisanih poskusih. Nisem se trudil, da bi naredil neke posebne tipe figur, na primer 'vodenoglavce' ali 'enoušesnike', kakor so jih nekateri moji bližnji ljubkovalno poimenovali. Šlo mi je predvsem za to, da sem se z načinom risbe poskušal približati vzdušju v knjigi. Ker gre pri zgodbah skorajda za nekakšne družinske haikuje, se mi je zdelo smiselno uporabljati likovno minimalna sredstva. Ilustracije sem delal zelo hitro, a z rezultatom nisem bil vedno zadovoljen. Zato sem moral skoraj vsako narediti večkrat zapored. Ni bilo prostora za popravke. Ali je 'stala' ali pa ne.

Zdaj, ko gledam nazaj, se mi zdi, da sem iskal mejo, kjer je bila določena deformacija figur in prostora še smiselna in v funkciji izraza. Poskušal sem, seveda, ne prestopiti te meje.

Razvoj teh ilustracij se mi je zdel zelo naraven. Zato sem se toliko bolj čudil,

ko sem čez eno leto pričel z ilustriranjem novih zgodb, da takšnih figur in tako 'zvrnjenega' prostora skoraj ne morem več ponoviti. Verjetno se je to zgodilo zato, ker se takšna likovna rešitev ni prekrivala z novo vsebino. Pri vsaki naslednji knjigi sem zato vedno uporabil kakšen nov prijem.

Vzornikov ne bom našteval, ker jih je preveč, najbrž pa se vseh niti ne zavedam. Pri nekaterih ilustratorjih me je navdušil stil risbe, pri drugih obravnava celote ali karakterjev, pri tretjih način uporabe barve. Na moje ilustracije pa zelo vplivajo tudi slike, filmi in današnja vizualna kultura nasploh.

V zadnjem času je name naredila velik vtis risanka *Samurai Jack* (2001–2004, Genndy Tartakovsky), ki jo predvaja televizijski kanal z risanimi filmi Cartoon Network. Celotna serija se vrti okoli samuraja, ki ga zlobni čarovnik Aku 'vrže' v prihodnost, ker bi ga drugače Jack porazil in Aku ne bi mogel zavladati svetu. Jack vseskozi poskuša priti nazaj in se sproti bojuje z zlobnimi silami in roboti, ki jih pošilja Aku. To je okvirna zgodba, vsaka epizoda pa prinaša nov zaplet.

Kar je pri tej risanki najbolj navdušujoče (poleg tega, da jim uspe nadvse čudaški zaplet posameznih delov dobro pripeljati do konca), je prav neverjetno

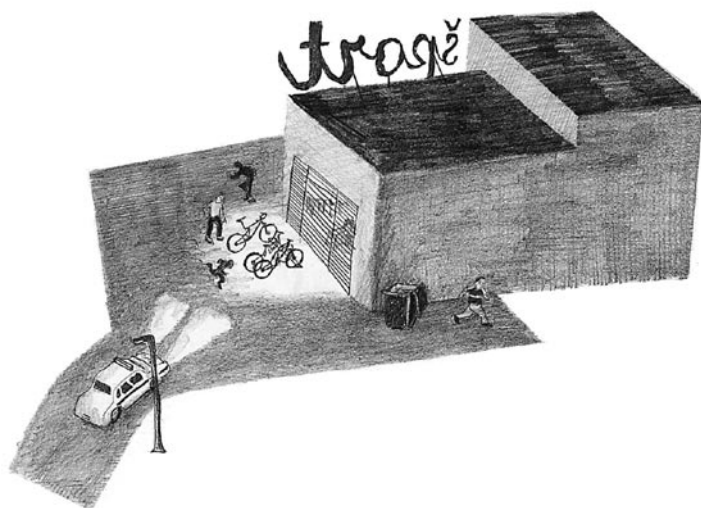
prepletanje stilov in žanrov. Neki kritik je zapisal, da predstavlja risanka »absolutno veselje za navdušence nad popularno kulturo«. Navezuje se namreč na množico vzorov: na režiserja Akiro Kurosawo, abstraktno umetnost, računalniške igre, klasično animacijo, kung-fu filme in še mnogo stvari. Otroci, katerim je risanka prvenstveno namenjena, verjetno vidijo predvsem 'akcijo', a se vseeno seznanjajo z določenimi vizualnimi rešitvami.

Zelo dober se mi zdi predvsem del (*Tale of X9*, 2004), ki je nekakšen poklon filmu 'noir'. Začne se z dežjem in monologom (glasom v 'off'-u) robota. Zaradi glasbe in določenih prizorov opazimo, da se ne navezuje neposredno na film 'noir', ampak na film *Blade runner* (1982, Ridley Scott), ki je že sam izpeljava in poklon temu žanru. Kasneje se zvrstijo skoraj abstrakte podobe, nato skoraj črno-bela in 'zrnata' podoba dogajanja, nato samoironične reference (glasbo, ki se vseskozi vrti v ozadju, je v avtoradio vstavil sam robot, podobe nekaterih starejših 'znamk' robotov spominjajo na Pločevinka iz filmske verzije *Čarovnika iz Oza* (1939, Victor Fleming)), roboti nosijo črne obleke in klobuke iz zgodnjih gangsterskih filmov, podoba jazz troben-

tača spremlja robotovo razmišljanje ... Torej mešanje žanrov, vstavljanje enega načina pripovedi ali risbe v drugega in stalno navezovanje na določene stile.

V ta malo daljši opis nisem zašel samo zato, da bi ubesedil »absolutno veselje navdušenca nad popularno kulturo«, ampak, da bi opisal svoj osebni odnos do vizualnosti. V nasprotju z zelo razširjenim mnenjem, ki razume današnjo vizualno kulturo (nasproti kulturi besede) kot rahlo regresivno, menim ravno nasprotno. Za razumevanje današnjega sveta je potrebno razumeti podobe, kaj stoji za njimi. Vedeti je treba, da podobe niso nedolžni in neposredni izraz umetnikove notranjosti, kot je veljalo še nekaj desetletij nazaj, ampak da se navezujejo na druge podobe, na določene vzorce iz zgodovine umetnosti, popularne kulture in širšega družbenega in socialnega zavedanja. In tudi to, da podobe danes ne samo odražajo svet, ampak ga tudi močno oblikujejo.

Sam sem takšno razumevanje vizualnega skušal podati skozi ilustracije za knjigo *Spričevalo* (2005, Slavko Pregl). Poleg rahlo 'mračne' ilustracije, ki odraža vzdušje v knjigi, sem uporabil likovni jezik, ki je prav generaciji, opisani v knjigi,



zelo domač. Uporabil sem kadriranje prizorov, ki je sorodno filmskim kadrom ali kadrom računalniških iger, v prostor sem narisal plakate današnjih zvezdnikov, risbe na majicah se navezujejo na današnjo modo ... Uporabil pa sem tudi določene navezave na bolj klasično kulturo. Ne toliko z zavestno težnjo po 'likovni vzgoji' bralca, kakor iz želje po spreminjanju določenih pomenov v besedilu.

Zelo uživam v tem, da skoraj skozi zadnja vrata pripeljem rešitev, ki osnovno besedilo obrne še v kakšno nepričakovano smer. Nekatere ilustracije dejansko zaživijo popolnoma avtonomno, čeprav še vedno ilustrirajo besedilo.

Ilustracij za *Pobarvano hišo* (2005, Barbara Habič) sem se zopet lotil na drugačen način. Gre za mojo prvo pravo slikanico, torej za delo, namenjeno najmlajšemu občinstvu. Tudi tokrat sem se poskušal čimbolj približati besedilu, obenem pa v ilustracije vnesti kakšen lasten obrat. Osnovna ideja knjige je barvanje hiše ter zgodbe in nezgode, ki se ob tem dogajajo.

Že v začetku sem se odločil, da z različnimi ilustratorji ne bom 'tekmoval' v iluzionizmu ali v ljubkosti (prvič zato, ker moj osebni pristop ni takšen, drugič pa zato, ker so novi mediji to pripeljali do takšnih dimenzij, da se mi osebno temu ne zdi smiselno konkurirati). Osredotočil sem se na barvanje, ki je v knjigi glavna tema, in to me je pripeljalo na idejo, da bi prikazal čisto veselje do ustvarjanja. Zato sem uporabil veliko različnih slikarskih pristopov, kot so risba s tušem, svinčnikom, barvanje z akrilnimi barvami, gvašem in barvicami, neskončno število izrezanih ploskvic (čebel, kapljic, rož, pisem ...) iz kartona. Vse skupaj sem združil s kolažem, ki mlademu bralcu poleg zgodbe kaže še različne načine, kako se lahko dela z barvami in drugimi slikarskimi pripomočki. Takšno branje slikanice sem poudaril tudi s tem, da sem

na zadnjo stran postavil malega slikarja, ki začenja svojo prvo sliko (čeprav tega v zgodbi ni).

Na tem mestu naj omenim, kako si predstavljam idealno ilustracijo. Podobno mislim o umetnosti nasploh. Ta mora, po mojem mnenju, vsebovati določeno praznost. Tega ne mislim v formalnem smislu praznosti kot ne-napolnjenosti papirja, ampak tako, da je ilustracija po eni strani zadosti izdelana in zanimiva, da pritegne gledalca, po drugi strani pa zadosti prazna, da lahko gledalec vanjo projicira svoje predstave (tako kot je na primer pri večini grozljivih prizorov v filmih še najbolj strašljiva tema, še preden se kaj prikaže iz nje, saj v njej vidimo točno tisto, česar je najbolj strah nas). Gledalec se lahko zato zelo poistoveti z naslikanim, saj je v tem, kar vidi, dejansko soudeležen.

Kot sem v svoji kratki ilustratorski zgodovini že ugotovil, je za končni izgled ilustracije pomemben tudi urednik. Omenil bom dva primera, ki sta bila zaenkrat pri meni odločilna.

Ko sem prinesel svoje prve ilustracije na uredništvo revije *Kekec*, sta jih Barbara in Primož Mušič sprejela brez pripomb (razen nekaterih, ki so se nanašale na čisto tehnične rešitve strani v knjigi). To mi je dalo potrditev, da sem nadaljeval na enak način in izpeljal stvari točno tako, kot sem si jih zamislil. Za te ilustracije (*Zvezdo s čepico*) sem na 6. bienalu slovenske ilustracije prejel Priznanje Hinka Smrekarja. Še pred tem je bila knjiga nominirana za Izvirno slovensko slikanico 2004. Drugačna je bila zgodba na Mladinski knjigi. Ko sem Pavletu Učakarju prinesel poskusne ilustracije za naslednjo sezono revije *PIL+*, jih je precej skritiziral. Čeprav se še zdaj ne strinjam z vsemi njegovimi argumenti, sem naredil nove poskuse. Namesto tehnike tuša in gvaša sem, po njegovem nasvetu, uporabil

svinčnik. Rezultat tega so ilustracije za knjigo *Spričevalo*, v katere sem vložil ogromno energije in se mi zdijo zaenkrat moje najbolj kompleksno delo.

Na tem mestu bi se rad zahvalil vsem, ki so mi zaupali svoja besedila v ilustriranje. To so bili Klemen Pisk, Slavko Pregl, Bogdan Novak in Barbara Habič.

Mislim, da bom vsak hip prekoračil predpisano dolžino besedila, zato bom o svojih ilustracijah rekel samo še: »Naj podobe govorijo same zase«. In preden mi kdo očita, da uporabljam že res prevečkrat izrabljen kliše, naj še enkrat spomnim na zgoraj opisano razumevanje vizualne kulture in s tem tudi na to, da je ta stavek danes bolj aktualen kot kdajkoli prej.